

Соціокогнітивна дискурсологія: аспекти дослідження

В. А. Ущина

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Paper received 15.06.2016; Accepted for publication 25.06.2016.

Анотація. У статті дається характеристика аспектів дослідження у межах соціокогнітивної дискурсології – нової дисципліни, базовим принципом якої є голістичний підхід до аналізу дискурсу, що уможливає врахування суспільної і психічної природи людини, її індивідуальних та соціальних якостей, її особливостей як суб'єкта пізнання і комунікації, що існує в потоці спільної життєдіяльності з іншими людьми.

Ключові слова: соціокогнітивна дискурсологія, лінгвокогнітивний аспект, прагмаінтеракційний аспект, прагмариторичний аспект, соціосеміотичний аспект.

Спроби голістичного підходу до аналізу мови й мовлення у сучасній дискурсології відображають загальну тенденцію лінгвістичних досліджень останніх десятиліть до мультидисциплінарності – намагання використати спільні зусилля спеціалістів найрізноманітніших наук: філософів, психологів, соціологів, лінгвістів. Акцентуючи значення людського фактора у процесі пізнання і розглядаючи мову як діяльність, науковці все частіше застосовують у своїх лінгвістичних розвідках підходи, скеровані на тлумачення навколишньої дійсності як такої, котру неможливо пізнати шляхом пошуку структурних закономірностей або осмислити в термінах усталених традиційних понять. Сучасні дослідження дискурсу вимагають інтеграції когнітивних і соціальних структур, що є його невід'ємними компонентами [Dijk 22: 66].

Напрямом, який дає змогу врахувати усі різнопланові і подекуди суперечливі моменти дискурсивної діяльності людини, яка є невід'ємною частиною її соціальної активності, на нашу думку, слугує **соціодискурсивна дискурсологія** – нова дисципліна, у межах якої можна відстежити найсуттєвіші аспекти включеності мовних феноменів до сфери як особистого, так і соціального.

Соціокогнітивна дискурсологія сформувалась на базі узагальнення наукових пошуків у дискурсології [2; 11; 22; 23; 24; 25; 26], соціолінгвістиці [34; 41; 42], когнітивній лінгвістиці [29; 43], прагматиці [13; 16; 30; 44; 46] і риториці [1; 3; 10].

Грунтується соціокогнітивна дискурсологія на поєднанні репрезентаційного і діяльнісного стилів наукового мислення, що викристалізувались в лінгвістиці під впливом ідей філософії мови В. фон Гумбольдта [4] і загальної теорії психічної діяльності О. Н. Леонтьєва [9], коли на зміну структуралізму і семіотичному формалізму прийшов антропоцентричний погляд на мову. Основною прикметною рисою цієї дисципліни вважаємо те, що в її межах уможливується дослідження індивідуальних та соціальних особливостей дискурсивної взаємодії суб'єктів у статистиці й динаміці, як і врахування специфіки мікрота макро-дискурсивних процесів.

Контекстом вивчення суб'єкта в соціокогнітивній дискурсології стає проблема взаємозв'язку людини і навколишнього світу, котрі виступають як екологічно нерозривна єдність. Суб'єкт формується під впливом середовища, проявляючи своє ставлення до світу через діяльність і мову [9; 14; 21]. Взаємостосунки свідомості, мови і діяльності реалізуються в позиціях

(стансах) суб'єкта, сукупність яких зумовлює сутність людської ідентичності.

У межах соціокогнітивної дискурсології виділяються лінгвокогнітивний, прагмаінтеракційний, прагмариторичний та соціосеміотичний аспекти.

Лінгвокогнітивний аспект соціокогнітивної дискурсології. „Існують певні ментальні процеси, – вважає відома австрійська дослідниця дискурсу Р. Водак, – які пов'язують продукцію та розуміння дискурсу як з висловлюванням, текстом і комунікацією, так і з соціальними явищами” [2, с. 123]. Соціокогнітивний напрям аналізу дискурсу, на її думку, може стати „теорією-посередником”, що об'єднує категорії соціології, когнітології та лінгвістики [2, с. 121].

Представники цього напрямку запропонували своєрідний синтез концептуально-орієнтованих теорій дослідження дискурсу: у Т. А. ван Дейка – ментальні репрезентації (*mental representations*) [Dijk 23; 24] і контекстні моделі (*context models*) [22], у М.А.К. Геллідея – реєстр (*register*) [35], у М. Фуко – дискурсивні формації (*discourse formations*) [15], у П. Бурдьє – габітус (*habitus*) [19]. Так, у соціокогнітивній дискурсології відбувається загальна переорієнтація трактування контексту: від розуміння його як фізичної реальності, що оточує суб'єктів дискурсу до тлумачення його як продукту їхньої розумової діяльності [29: 8]. Т. А. ван Дейк пропонує називати контекстні моделі „соціокогнітивним інтерфейсом”, який дозволяє враховувати відношення когніції, дискурсивної інтеракції та суспільства [22, с. 65]. А на думку Т. Гівона, контекст – це „не об'єктивний феномен, а цілеспрямовано й інтенційно вибудований ментальний конструкт, що уможливує комунікацію і соціальні стосунки у вигляді доступу до чужого розуму” (*context as other minds*) [29, с. 91].

Контекст конкретної комунікативної ситуації може бути адекватно інтерпретований за допомогою певних моделей (скриптів, сценаріїв, фреймів) взаємодії, котрі передбачають наявність попереднього досвіду в усіх учасників комунікації, їх „ментальну енциклопедію” [49, с. 16], „ментальні файли” [там само], або „концептуальну карту” [29, с. 92]. „Жодна соціальна взаємодія чи акт міжособистісної комунікації, – вважає Т. Гівон, – не могли би бути ефективно зреалізовані, якби співрозмовники не поділяли спільні знання про світ, ту саму концептуальну мапу Всесвіту, або хоча б її релевантні фрагменти” [там само]. Те, як людина сприймає світ, суттєвим чином визначається „соціальними фільтрами” [32, с. 61], під якими ро-

зуміється система соціальних перцептивних стандартів, що об'єднують людей у соціальні групи, і серед яких мові належить чільне місце [там само]. Об'єкти і явища, названі за допомогою лексичних одиниць певної мови, представлені в мовній картині світу носіїв цієї мови, а, отже, піддаються інтерпретації та лінгвокогнітивному моделюванню.

Таким чином, контекст, у якому відбувається породження дискурсу, в термінах соціокогнітивної дискурсології – це не просто вербалізовані текстові структури, і навіть не соціальне оточення, а суб'єктивні ментальні репрезентації, динамічні онлайн-моделі релевантних для суб'єктів дискурсивної діяльності властивостей комунікативної ситуації. Контекст постає ментальним відбитком емерджентних ситуативних умов, за допомогою якого контролюється адаптація процесів продукування і розуміння дискурсу до навколишньої дійсності.

Організована у вигляді контекстних моделей сукупність спільних соціокультурних знань співіснує з моделями індивідуального порядку. Інформація, що „фільтрується” на індивідуальному рівні, формує особистий досвід людини, її унікальну життєву траєкторію, персональну ідентичність. Знання, що містяться у свідомості окремого індивіда й актуалізуються в його / її дискурсивній діяльності, складають прагматичний фундамент комунікативної поведінки людини і є умовою цієї діяльності. Таким чином, поряд з лінгвокогнітивним, важливим для соціокогнітивної дискурсології є також її прагаінтеракційний ракурс.

Прагаінтеракційний аспект соціокогнітивної дискурсології. З позицій інтеракційно-прагматичного підходу, в якому інтегрується індивідуальна когніція і соціальна інтеракція, комунікація вважається „результатом взаємодії інтенції та уваги комунікантів, мотивованих соціокультурним контекстом” [39, с. 338]. У цьому визначенні відомий американський прагматист І. Кечкеш наголошує на принциповій важливості врахування як індивідуального, так і соціального начал у прагматично-спрямованих студіях дискурсивної діяльності.

У нинішньому інформаційному суспільстві ми все чіткіше усвідомлюємо той факт, що об'єкти, про які ми говоримо і стосовно яких займаємо свої суб'єктивні позиції, не стільки існують в реальному світі, скільки виявляються продуктами нашого позиціонування щодо них. Проте навіть персональні емоції та знання про предмет мовлення не можна стовідсотково вважати продуктами мисленнєвої роботи індивідуального суб'єкта, оскільки у світлі плюралізму думок й інтеракціонізму вони є швидше результатом *інтерсуб'єктивної дискурсивної діяльності*.

У висвітленні соціального конструкціонізму, що лежить в основі міжперсональної прагматики (*interpersonal pragmatics*) [17; 36; 47], інтеракційної соціолінгвістики [18; 34; 51] і соціокогнітивної прагматики [38; 39; 40] люди існують в умовах постійного „співставлення, співконструювання та реконструювання самих себе і світу навколо себе; світу, у якому будь-що піддається неогоцізації” [28, с. 7]. Досліджуючи природу навколишньої дійсності, прибічники названих вище напрямів розглядають соціальний світ як продукт людської суб'єктивності та інтерсуб'єктивності, вважаючи, що люди визначають, інтерпретують і

надають значень світові через свої щоденні дії (серед яких дискурсивні відіграють ключову роль) та прагматичну інтеракцію з іншими людьми.

Необхідність поєднання суб'єктивного й інтерсуб'єктивного начал у сучасних прагматичних дослідженнях було чітко сформульовано І. Кечкешом, засновником *соціокогнітивної прагматики* [38; 39; 40]. З одного боку, на його думку, традиційні прагматичні дослідження не враховують повною мірою суб'єктивних процесів смислотворення, ігноруючи той факт, що егоцентризм, притаманний когнітивній діяльності індивідуального мовця або слухача, – це невід'ємний компонент успішної комунікації. З іншого боку, як уважає І. Кечкеш, мовознавці, що працюють в лінгвокогнітивній парадигмі, переоцінюють важливість егоцентричного складника у поведінці окремого суб'єкта пізнання та інтерпретації і не надають належної ваги ролі динамічних та емерджентних процесів його/її кооперативної співпраці з іншими суб'єктами в ході комунікації [38, с. 606].

Міжособистісну прагматику визначають як „дисципліну, що займається вивченням способів, за допомогою яких соціальні актори використовують мову, аби сформувати соціальні взаємостосунки *in situ*” [47, с. 1]. До кола питань, що нею розглядаються, входять традиційні проблеми „обличчя” і ввічливості П. Браун і С. Левінсона [46], інтесуб'єктивної риторики Дж. Ліча [44] та самопрезентації І. Гофмана [31]. Міжособистісний підхід до прагматичних досліджень [17, с. 12-26; 47] передбачає використання інтегративної методики, котра передусім спирається на критерій інтеракційності, що відповідає завданням діяльній лінгвістики взагалі і завданням, які стоять перед нами у дослідженні суб'єктного позиціонування в *комунікативній ситуації ризику*, зокрема. При цьому в динаміці системи мовленнєвого спілкування виявляються компоненти, які впливають на організацію інтеракції в малих, „мікро-соціальних” групах [17, с. 12] і на структуру тексту як продукту цієї інтеракції. Відповідно, позиція СДД як результат дискурсивної діяльності в термінах інтеракційної прагматики трактується як „інтеракційне досягнення” (*interactional achievement*) – спільний продукт, що ініціюється, модифікується і приймається усіма учасниками комунікації в умовах реального часу [там само].

Що стосується *інтеракційної соціолінгвістики*, то цим напрямом дискурсивних досліджень [18; 34; 51] представлено сукупність методів аналізу дискурсу, котрі „дозволяють пояснити здатність комунікантів інтерпретувати те, що учасники інтеракції намагаються повідомити під час щоденної комунікативної практики” [7, с. 197]. У центрі уваги перебувають процеси продукування значень і фонові знання, які покладено в основу узгодження інтерпретацій мовця і слухача у взаємодії.

Отже, з позицій інтеракційно-орієнтованих прагматики і соціолінгвістики, комунікативна інтеракція тлумачиться як обопільний процес творчого конструювання комунікантами смислів у ситуативному контексті. Ще О. О. Потєбня говорив про те, що порозуміння в сенсі тотожності думок мовця і слухача є ілюзією [12, с. 115]: „говорити – не означає передавати свою думку іншому, а лише викликати в іншому

його власні думки” [12, с. 138]. Так, займаючи певну позицію стосовно предмета мовлення та інших комунікантів, мовець конструює свою ідентичність, соціальну належність і свої взаємини зі світом. Станси учасників комунікативної інтеракції стають її рушійною силою: мовець налаштований на активне і респонсивне розуміння слухача, який сприймає й інтерпретує мовлення, спираючись на власні позиції СДД.

Утім, дослідження за допомогою методологічного апарату міжособистісної прагматики та інтеракційної соціолінгвістики такого багатовимірного об'єкта як дискурсивна діяльність, ставить перед лінгвістами ряд питань, які стосуються не лише суті самого процесу мовленнєвої взаємодії (хто і як бере участь в інтеракції?), а й його форми і змісту (що і навіщо він промовляє?). Дискурсивна діяльність при цьому розуміється не лише як прагмаінтеракційна взаємодія (суб'єктно-суб'єктні стосунки в мікросоціальних умовах комунікативної ситуації), а також як прагматориторичний вплив (суб'єктно-об'єктні стосунки в макросоціальних умовах).

Прагматориторичний аспект соціоконітивної дискурсології. Поряд з прагмаінтеракційним, використання прагматориторичного підходу до аналізу дискурсу в динаміці вбачається методологічно виправданим, оскільки такий підхід достатньо ефективний у поясненні проблеми стратегічного впливу через мову.

Будь-який мовець, публічно маніфестуючи суб'єктну позицію у дискурсі, намагається зробити це якнайкраще, прагнучи вибудувати висловлення таким чином, щоб донести свій станс [Ущина] до реципієнта. Він/вона підшукує такі риторичні прийоми, завдяки яким була б реалізованою його/її прагматична мета – справити вплив на слухача. Отже, серед усього іншого, аналіз дискурсу в його взаємодії із суспільством та когніцією передбачає співвіднесення дискурсивної діяльності суб'єкта дискурсу з діяльністю інших суб'єктів у прагматичній і риторичній площинах.

Прагматориторичний підхід в соціоконітивній дискурсології полягає у діалектичній єдності прагматики і риторики. У найзагальнішому вигляді, риторика формулювання висловлення, в якому маніфестується позиція СДД, простежується (1) на рівні загального замислу (когніція, концептуалізація, семантика), (2) на рівні словесної конструкції (лексика, синтактика, стилістика) і (3) на рівні стратегічного втілення (прагматика, комунікація, інтеракція). Відтак, прагматика і риторика органічно пов'язані між собою – так само, як пов'язані мова і мовлення. Як прагматика, так і риторика досліджують схожі мовні ресурси, за допомогою яких актуалізується дискурсивна діяльність. Наприклад, у прагматиці вирізняють висловлення, орієнтовані на мовця, на слухача або нейтральні. У класичній риторичі ж виділяють етос (я-концепція), пафос (теорію, в основі якої лежать емоції адресата) і логос (концепцію логічного зв'язку ідей).

Не викликає сумнівів, що взаємодія прагматики і риторики зумовлена не лише спільним об'єктом дослідження – мовою в міжсуб'єктній діяльності, але й тим, що у фокусі дослідника – прагматичний вплив мовця на слухача. Прагматику й риторичу зближує поняття ситуації і ситуативних умов комунікації, адже сучасна риторика як наука переконувannya засобами

мови виходить далеко за межі публіцистичних промов. Вона має широке застосування в найрізноманітніших ситуаціях мовного спілкування як усього соціуму, так і окремих мовців [10, с. 9]. Як у риторичі, так і в прагматиці, в основі формулювання висловлення лежить чітке і ясне уявлення суб'єкта дискурсивної діяльності про *що, кому, з якою метою, якими засобами, де, коли, навіщо, при яких обставинах і з якими можливими наслідками* повідомляється. Недарма в риторичі конструювання змісту висловлення називають „винаходом” [„изобретение” – 3, с. 19], а саму риторичу „філологічною інженерією” [там само].

Дослідження життєсвіту окремого індивіда через його лінгвокогнітивну, прагмаінтеракційну, прагматориторичну суб'єктну та міжсуб'єктну діяльність у дискурсі неминує веде до проблем соціального семіозису.

Соціосеміотичний аспект соціоконітивної дискурсології. У центрі уваги соціосеміотичного підходу до дискурсивних досліджень перебуває соціальна взаємодія комунікантів як мотивована і цілеспрямована дискурсивна діяльність, що здійснюється людьми в контексті життєвих ситуацій і зорієнтована на відтворення динаміки соціокультурних норм і зразків такої взаємодії [5; 35; 37; 45]. Ідеться не про суспільну згоду з маніфестованими позиціями суб'єктів дискурсивної діяльності, а про адекватну їх інтерпретацію і розуміння. Суспільство розглядається в соціосеміотичі як семіотичний об'єкт, або знакова система, що визначає поведінку соціальних суб'єктів, які взаємодіють між собою, передаючи і зберігаючи інформацію в соціальному просторі і часі. Мова ж трактується як „одна з форм соціальної практики, яка діє на соціальну структуру, і, одночасно, зазнає на собі її вплив: будь-які соціальні реалії реалізуються і конструюються в дискурсі і через дискурс” [7, с. 9].

Соціосеміотичний підхід до мови було засновано М. А. К. Геллідеєм у його праці „Мова як соціальна семіотика”, у якій він підкреслює взаємозв'язок між граматичною системою і соціальними та особистісними потребами, які реалізуються людиною за допомогою мови. „Соціальна семіотика, – пише М. А. К. Геллідей, – це система значень, яка визначає або конституює культуру, а мовна система виступає одним зі способів реалізації цих значень” [35, с. 39]. Розглядаючи мову як систему „потенційного значення” [там само], або як сукупність інструментів, які впливають на процес мовленнєвої діяльності в певному соціальному контексті, М. А. К. Геллідей розмежовує три взаємозумовлених метафункції мови [35, с. 112]: (1) ідеаційну, яка пов'язує мовні структури з досвідом людини (ідеаційна структура перебуває в діалектичній залежності від соціальної, одночасно відображаючи і змінюючи її); (2) інтерперсональну, яка визначає взаємостосунки між учасниками спілкування і (3) текстову, яка забезпечує смислову і формальну зв'язність текстів (coherence and cohesion). Ідеї М. А. К. Геллідея справили значний вплив на Р. Ходжа і Г. Кресса [37], які вивчають використання знакових систем в соціальному аспекті, прагнучи „об'єднати специфіку знакових форм у будь-якому середовищі зі специфікою соціальних організацій та соціальної історії” [37, с. 176], і на Т. ван Леувена, який розглядає мову як семіотичну систему, у якій

значення не обов'язково опосередковане мовною формою і твориться безпосередньо усіма учасниками комунікативної взаємодії [45].

Методологічний апарат соціосеміотики дозволяє інтегрувати її категорії і концепти в таких соціально-орієнтованих теоріях та дисциплінах, як КДА (критичний аналіз дискурсу) [2; 23; 24; 26], семіотична культурологія [6], структурна антропологія [8], теорія символічного інтеракціонізму [28; 48], етнометодологія [27; 50]. Що стосується позиціонування суб'єкта в дискурсивній ситуації ризику, то його аналіз потребує урахування як локальних, так і глобальних вимірів суспільства. Соціосеміотичний підхід дозволяє пояснити взаємний вплив людини і соціуму, що, з одного боку, виступають як індивідуальний суб'єкт і його інтеракція з іншими суб'єктами (мікро-контекст), а, з іншого, як стосунки суб'єкта з різними соціополітичними та лінгвокультурними громадами й інституціями (макро-контекст). Спільні знання, вірування та цінності відображені в позиціях суб'єкта дискурсивної діяльності поряд з індивідуальними ментальними репрезентаціями.

Будь-яка позиція суб'єкта дискурсивної діяльності, маніфестована засобами мови, в термінах соціосеміотичного підходу до дискурсу – це результат соціалізації значення.

Завдяки аналізу епістемічного й афективного компонентів суб'єктних позицій у певних ситуативних умовах можна простежити, як групові вірування й уподобання впливають на персональні позиції індивідуального суб'єкта (наприклад, його/її ставлення до ризику), маніфестовані у дискурсі і за допомогою дискурсу. І навпаки, якщо персональні ментальні моделі соціальних ситуацій актуалізуються в суб'єктних позиціях впливовими учасниками комунікації (політиками, письменниками, популярними акторами), то поступово вони поділяються значною частиною суспільства, набуваючи форми узагальнених, абстрактних ментальних репрезентацій, які сприймаються як спільні знання, ставлення та ідеології.

Підводячи підсумки, зазначимо, що соціокогнітивна дискурсологія дозволяє трактувати мову як невід'ємний компонент мовленнєвої діяльності індивіда, що продукує висловлення, а також як частину цілеспрямованої предметно-практичної, пізнавально-теоретичної і соціально значущої діяльності людини – суб'єкта спілкування. Крім того, інтегративна методологія соціокогнітивної дискурсології уможливило поєднання мікро- і макродискурсивних структур, індивідуальної та соціальної специфіки дискурсивної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации / Алла Дмитриевна Белова. — К. : Киев. ун-т им. Т. Г. Шевченко, 1997. — 312 с.
2. Водак Р. Взаимосвязь "дискурс — общество": когнитивный подход к критическому дискурсу-анализу / Р. Водак // Современная политическая лингвистика / [под ред. Э. В. Будаева, А. П. Чудинова]. — Екатеринбург : Урал. гос. пед. ун-т, 2006. — С. 123-136.
3. Волков А. А. Основы риторики : [учеб. пособие] / Александр Александрович Волков. — М. : Академ. проект, 2003. — 304 с.
4. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / Вильгельм фон Гумбольдт ; [пер. с нем. яз. под ред. Г. В. Рамишвили]. — 2-е изд. — М. : Прогресс, 2000. — 400 с.
5. Дридзе Т. М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации : [монография] / Тамара Моисеевна Дридзе. — М. : Наука, 1984. — 270 с.
6. Кассирер Э. Философия символических форм : [в 3 т.] / Эрнст Кассирер ; [пер. с нем. С. А. Ромашко]. — М. ; СПб. : Язык, 2002—. —Т. 1 : Язык. — 2002. —272 с.
7. Кравченко Н. К. Практическая дискурсология: школы, методы, методики современного дискурсу-анализа : [науч.-практ. пособие] / Наталья Кимовна Кравченко. — Луцк : Вольныполиграф, 2012. — 251 с.
8. Леви-Стросс К. Структурная антропология / Клод Леви-Стросс. — М. : "ЭКМО — Пресс", 2001. — 512 с.
9. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. — М. : Изд-во полит. лит-ры, 1975. — 304 с.
10. Мацько Л. І. Риторика : [навч. посіб.] / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. — [2-ге вид., стер.]. — К. : Вища школа, 2006. — 311 с.
11. Морозова О. І. Дискурс як когнітивно-комунікативна подія / О. І. Морозова // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. — 2010. — № 7. — С. 134-138.
12. Потебня А. А. Теоретическая поэтика / Александр Афанасьевич Потебня. — М. : Высш. шк., 1990. — 344 с.
13. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / Иван Павлович Сусов. — Винница : Нова кн., 2009.—272 с.
14. Ущина В. А. Позиционирование субъекта дискурсивной деятельности в ситуации риска / В. А. Ущина // Проблемы лингвистики и лингводидактики : [междунар. сб. науч. ст.] / под ред. С. А. Моисеевой, Л. Г. Петровой. — Белгород : ИПЦ "ПОЛИТЕРРА", 2013. — Вып II. — С. 255—265.
15. Фуко М. Археология знания / Мишель Фуко. — К. : Ника-Центр, 1996. — 208 с.
16. Шевченко І. С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу / І. С. Шевченко // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / [під заг. ред. І. С. Шевченко]. — Харків : Константа, 2005. — С. 105—117.

REFERENCES

1. Arundale R. B. Relating / R. B. Arundale // Interpersonal Pragmatics: Handbook of Pragmatics / [ed. by M. A. Locher, S. L. Graham]. — Berlin : Mouton de Gruyter, 2010. —Vol. 6. — P. 167—204.
2. Arundale R. B. Conceptualizing 'interaction' in interpersonal pragmatics: Implications for understanding and research / R. B. Arundale // Journal of Pragmatics. — 2013. — No. 58. — P. 12—26.
3. Blommaert J. Discourse. A Critical Introduction. / Jan Blommaert. — Cambridge: Cambridge University Press, 2005. — 314 p.
4. Bourdieu P. Outline of a Theory of Practice / Pierre Bourdieu. — Cambridge : Cambridge University Press, 1977. — 248 p.
5. Brown P. Universals in language usage: Politeness phenomena / P. Brown, S. C. Levinson // Questions and politeness: Strategies in social interaction / [ed. by E. Goody]. — Cambridge: Cambridge University Press. 1987. — P. 56—311.
6. Bucholtz M. Language and identity / M. Bucholts, K. Hall // A Companion to Linguistic Anthropology / [ed. by A. Duranti]. — Malden : Blackwell, 2004. — P. 369—394.
7. Dijk T. A. van. Discourse and Context. A Sociocognitive Approach / Teun Adrianus van Dijk. — Cambridge : Cambridge University Press, 2008. — 267 p.
8. Dijk T. A. van. The Study of Discourse / T. A. van Dijk //

- Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction / [ed. by T. A. van Dijk]. — London ; Thousand Oaks ; New Delhi : Sage Publications, 1997. — Vol. 1. — P. 1—34.
9. Dijk T. A. van. Social Cognition and Discourse / T. A. van Dijk // Handbook of Language and Social Psychology / [ed. by H. Giles and W. P. Robinson]. — Chichester : John Wiley, 1990. — P. 163—183.
  10. Fairclough N. Media Discourse / Norman Fairclough. — London : Edward Arnold, 1995. — 214 p.
  11. Fairclough N. L. Critical Discourse Analysis / N. L. Fairclough, R. Wodak // Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. — London ; Thousand Oaks ; New Delhi : Sage Publications, 1997. — Vol. 2. / ed. by T. A. van Dijk. — P. 258—284.
  12. Garfinkel H. Studies in Ethnomethodology / Harold Garfinkel. — London / Cambridge : Polity Press, 1991. — 304 p.
  13. Gergen K. J. The Saturated Self: Dilemmas of Identity in Contemporary Life / Kenneth J. Gergen. — New York : Basic Books, 1991. — 265 p.
  14. Givón T. Context as Other Minds. The Pragmatics of Sociality, Cognition and Communication / Talmy Givón. — Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins, 2005. — 283 p.
  15. Grice H. P. Logic and Conversation / H. P. Grice // The Discourse Reader / [ed. by A. Jaworsky, N. Coupland]. — London / New York : Routledge, 1999. — P. 41—58.
  16. Goffman E. On face-work: an analysis of ritual elements in social interaction / E. Goffman // Interaction Ritual: Essays on Face-to-face Behavior / E. Goffman. — New York : Pantheon Books, 1967. — P. 5—45.
  17. Goldberg D., Nichols P., Oki B. And Terry D. Using collaborative filtering to weave an information tapestry // Communication of the ACM, 35 (12). — 1992. — P. 61 — 70.
  18. Goodwin Ch. The Cooperative, transformative organization of human action and knowledge / Ch. Goodwin // Journal of Pragmatics. — 2013. — Vol. 46, Issue 1. — P. 8—23.
  19. Gumperz J. J. Interactional Sociolinguistics: A Personal Perspective // The Handbook of Discourse Analysis / [eds. D. Schiffrin, D. Tannen, H. E. Hamilton. — Malden, MA : Blackwell Publishing, 2003. — P. 503—517.
  20. Halliday M. A. K. Language as Social Semiotics: The Social Interpretation of Language and Meaning / Michael Alexander Kirkwood Halliday. — London : Edward Arnold, 1978. — 256 p.
  21. Haugh M. Interpersonal Pragmatics: issues and debates / H. Michael, D. Z. Kadar, S. Mills // Journal of Pragmatics. — 2013. — Vol. 58. — P. 1—11.
  22. Hodge R. Social Semiotics / R. Hodge, G. Kress. — Cambridge : Polity, 1988. — 296 p.
  23. Kecskes I. A cognitive-pragmatic approach to situation-bound utterances / I. Kecskes // Journal of Pragmatics. — 2000. — Vol. 32. — P. 605—625.
  24. Kecskes I. Activating, seeking, and creating common ground. A socio-cognitive approach / I. Kecskes, Z. Fenghui // Pragmatics and Cognition. — 2009. — Vol. 17 (2). — P. 331—335.
  25. Kecskes I. The paradox of communication. Socio-cognitive approach to pragmatics / I. Kecskes // Pragmatics & Society. — 2010. — Vol. 1(1). — P. 5—73.
  26. Kristiansen G. Cognitive Sociolinguistics: Language Variation, Cultural Models, Social Systems / G. Kristiansen, R. Dirven. — Berlin : Mouton de Gruyter, 2008. — 545 p.
  27. Labov W. Language in the Inner City / William Labov. — Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1972. — 440 p.
  28. Langacker R. W. Discourse in cognitive grammar / R. W. Langacker // Cognitive Linguistics. — 2001. — Vol. 12, No. 2. — P. 143—188.
  29. Leech G. N. Principles of Pragmatics / Geoffrey Neil Leech. — London ; New York : Longman, 1983. — 250 p.
  30. Leeuwen T. van. Introducing Social Semiotics / Theo van Leeuwen. — New York : Routledge, 2005. — 230 p.
  31. Levinson S. C. Pragmatics / Stephen C. Levinson. — Cambridge : Cambridge University Press, 1983. — 438 p.
  32. Locher M. Interpersonal Pragmatics / M. Locher. — Berlin : De Gruyter Mouton, 2010. — 497 p. — (Series : Handbooks of Pragmatics (6) / [ed. by M. Locher, S. Graham).
  33. Mead G.H. Mind, self and society / George Herbert Mead. — Chicago : Dorsey Press, 1976. — 248 p.
  34. Recanati F. Mental Files / Francois Recanati. — Oxford : Oxford University Press. — 2013. — 304 p.
  35. Sacks H. Lectures on Conversation / Harvey Sacks ; [ed. by G. Jefferson, E. Schegloff]. — Oxford : Wiley-Blackwell, 1992. — Vol. 1, 2. — 1520 p.
  36. Tannen D. Talking Voices: Repetition, Dialogue, and Imagery in Conversational Discourse / Deborah Tannen. — [2nd ed.]. — Cambridge : Cambridge University Press, 2007. — 240 p.

Sociocognitive discourse studies: Research Aspects Ushchyna V.

Abstract. This article characterizes the sociocognitive discourse studies research aspects. Sociocognitive discourse studies is a new discipline, the main principle of which is a holistic approach to discourse analysis, allowing to account for both interactive and psychic traits of human nature, his | her individual and social specificity as a cognition and communication subject, existing in the continuous flow of common life activities with other people.

Keywords: *socio-cognitive discourse studies, linguistic and cognitive aspects, pragma-interactional aspect, pragma- rhetorical aspect, socio-semiotic aspect.*

Социоконгнитивная дискурсология: аспекты исследования В. А. Ущина

Аннотация. В статье дается характеристика аспектов исследования в рамках социоконгнитивной дискурсологии – новой дисциплины, базовым принципом которой является холистический подход к анализу дискурса, позволяющий учитывать общественную и психическую природу человека, его индивидуальных и социальных качеств, его особенностей как субъекта познания и коммуникации, существующего в потоке общей жизнедеятельности с другими людьми.

Ключевые слова: *социоконгнитивная дискурсология, лингвокогнитивный аспект, прагмаинтеракционный аспект, прагматический аспект, социосемиотический аспект.*